Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
NIILO JÄÄSKINEN
esitatud 29. märtsil 2012[1]

Kohtuasi C-509/10

Josef Geistbeck,
Thomas Geistbeck
versus
Saatgut-Treuhandverwaltungs GmbH

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Bundesgerichtshof (Saksamaa))

Intellektuaal- ja tööstusomand — Määrus (EÜ) nr 2100/94 — Ühenduse sordikaitse kord — Kohustus tasuda sellise kaitse omanikule õiglane tasu ja hüvitada omanikule tekitatud kahju — Õiglase tasu kindlaksmääramise kriteeriumid — Rikkumine — Määrus (EÜ) nr 1768/95 — Põllumajandustootjate erand — Järelevalve- ja kontrollikulud

I. Sissejuhatus

1. Eelotsusetaotlus, mille esitas Bundesgerichtshof (Saksamaa), käsitleb eelkõige määruse (EÜ) nr 2100/94[2] (edaspidi „algmäärus") ühenduse sordikaitse kohta artiklite 14 ja 94 tõlgendamist ning määruse (EÜ) nr 1768/95[3] (edaspidi „rakendusmäärus"), mis käsitleb algmääruse artikli 14 lõikes 3 osutatud erandi rakenduseeskirju, tõlgendamist.

2. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses oleva vaidluse poolteks on põllumajandustootjad Josef ja Thomas Geistbeck (edaspidi „Geistbeckid") ning Saatgut-Treuhandverwaltungs GmbH (edaspidi „STV"), kes esindab kaitstud sortide Kursa, Quarta, Solara, Marabel ja Secura omanike huve. See vaidlus käsitleb sisuliselt seost algmääruse artiklis 14 osutatud erandi (mida nimetatakse ka „põllumajandustootjate erandiks") ja algmääruse artikli 94 lõike 1 tähenduses õiglase tasu vahel, mis tuleb kaitstud sordi omanikule rikkumise korral maksta.

3. Käesolevas eelotsusetaotluses palutakse täpsemalt Euroopa Kohtul lahendada küsimus, millist meetodit kasutada, et arvutada nimetatud õiglast tasu, mille põllumajandustootja peab tasuma taimesordi omanikule olukorras, kus põllumajandustootja, kes on vastavalt põllumajandustootjate erandile saanud loa külvata saagist saadud toodet, ei ole deklareerinud selle uue külvi ühte osa, rikkudes nii algmääruse artikli 14 lõikes 3 kõnealuse erandi rakendamiseks põllumajandustootjatele pandud kohustusi.

1 — Algkeel: prantsuse.

2 — Nõukogu 27. juuli 1994. aasta määrus (EÜT L 227, lk 1; ELT eriväljaanne 03/16, lk 390).

3 — Komisjoni 24. juuli 1995. aasta määrus (EÜ) nr 1768/95 (EÜT L 173, lk 14; ELT eriväljaanne 03/18, lk 63), muudetud komisjoni 3. detsembri 1998. aasta määrusega (EÜ) nr 2605/98 (EÜT L 328, lk 6; ELT eriväljaanne 03/24, lk 162).

4. Esitatud küsimustega tuleb seega tasakaalustada vastuolulisi huve. Nagu märkis kohtujurist Ruiz-Jarabo Colomer, tuleb leida tasakaal ühelt poolt põllumajandusliku tootmise viljakuse suurendamise ja põllumajandusliku tootmise kaitsmise (mis on ühise põllumajanduspoliitika peamine eesmärk) ning teiselt poolt vajaduse vahel tagada aretajate õigused, kes tegutsevad tööstus-, teadus- ja arenduspoliitika valdkonnas ja püüavad saavutada sobivat õiguslikku raamistikku oma tegevuse stimuleerimiseks Euroopa Liidus, järgides kõnealuste õigusaktide taotletud eesmärke.[4]

5. See kohtuasi võimaldab seega Euroopa Kohtul täiendada kohtuasjast Schulin[5] tulenevat praktikat ja eelkõige täpsustada oma seisukohta õiglase tasu valdkonnas, kui taimesordi kasutamisel toimub rikkumine, ning võtta seisukoht selles, milline peab olema tasakaal ühenduse sordikaitse alaste õigusnormide aluseks olevate huvide vahel.

II. Õiguslik raamistik

A. *Algmäärus*

6. Algmääruse põhjendusest 5[6] ilmneb, et uute sortide aretamise ja arendamise edendamiseks peaks kõikidel aretajatel olema praegusest parem kaitse.

7. Viidatud määruse põhjenduse 17 kohaselt eeldab ühenduse sordikaitsega seotud õiguste kasutamine piirangute kehtestamist avalikes huvides vastuvõetud sätetega.

8. Sellega seoses on määruse põhjenduses 18 täpsustatud, et eelmises põhjenduses käsitletud avalikud huvid hõlmavad põllumajandusliku tootmise kaitsmist, ja et seepärast peab põllumajandustootjatel olema luba, et teatud tingimustel kasutada koristatud toodet paljundamiseks.

9. Algmääruse artikli 11 lõike 1 kohaselt on aretajal, st „isikul, kes sordi aretas või avastas ja arendas, või tema õigusjärglasel" õigus ühenduse sordi kaitsele.

10. Algmääruse artikkel 13 „Ühenduse kaitse alla võetud sordi omaniku õigused ja piirangud" näeb ette:

„1. Ühenduse sordikaitse annab ühenduse kaitse alla võetud sordi omanikule või omanikele (edaspidi „omanik") õiguse sooritada lõikes 2 sätestatud toiminguid.

2. Ilma et see piiraks artiklite 15 ja 16 sätete kohaldamist, eeldavad järgmised toimingud kaitstud sordi koostisosade või koristatud materjali (edaspidi „materjal") puhul omaniku luba:

a) tootmine või paljundamine,

[…]

Omanik võib seada loale tingimusi ja piiranguid."

4 — Vt selle kohta kohtujurist Ruiz-Jarabo Colomeri ettepanek liidetud kohtuasjas, milles on 8. juunil 2006 tehtud otsus C-7/05-C-9/05: Deppe jt (EKL 2006, lk I-5045), ettepaneku punktid 22 ja 23.

5 — 10. aprilli 2003. aasta otsus kohtuasjas C-305/00 (EKL 2003, lk I-3525). Vt samuti 11. märtsi 2004. aasta otsus kohtuasjas C-182/00: Jäger (EKL 2004, lk I-2263); 14. oktoobri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-336/02: Brangewitz (EKL 2004, lk I-9801); eespool viidatud kohtuotsus Deppe jt; ning 20. oktoobri 2011. aasta otsus kohtuasjas C-140/10: Greenstar-Kanzi Europe (EKL 2011, lk I-10075).

6 — Rahvusvahelisel tasandil on sordikaitse kohta Ülemaailmse Intellektuaalomandi Organisatsiooni raames sõlmitud rahvusvaheline uute taimesortide kaitse konventsioon. Euroopa Ühendus on ühinenud selle konventsiooniga 2005. aastal (nõukogu 30. mai 2005. aasta otsus 2005/523/EÜ, millega kiidetakse heaks Euroopa Ühenduse ühinemine rahvusvahelise uute taimesortide kaitse konventsiooniga, mida on muudetud Genfis 19. märtsil 1991 (ELT L 192, lk 63). Ühenduse õigusnormid on sellest konventsioonist oluliselt inspireeritud.

11. Põllumajandustootjate erandit käsitleb algmääruse artikkel 14 järgmiselt:

„1. Olenemata artikli 13 lõikest 2 ning põllumajandusliku tootmise kaitsmiseks on põllumajandustootjatel lubatud kasutada paljundamise eesmärgil põllul oma põllumajandusettevõttes koristatud tooteid, mille nad on saanud, kasutades oma põllumajandusettevõttes muude ühenduse kaitse alla võetud sortide kui hübriidsortide või sünteetiliste sortide paljundusmaterjali.

[…]

3. Lõikes 1 sätestatud erandi jõustamise ning aretaja ja põllumajandustootja õiguspäraste huvide kaitsmise tingimused kehtestatakse […] järgmiste kriteeriumide põhjal:

[…]

— väiketootjad ei pea maksma omanikule mingit tasu […];

[…]

— teised põllumajandustootjad peavad maksma omanikule õiglase tasu, mis on märgatavalt väiksem kui samal maa-alal sama sordi paljundusmaterjali litsentseeritud tootmise puhul nõutav summa […];

— omanikul lasub täielik vastutus käesoleva artikli sätete või käesoleva artikli kohaselt vastuvõetud sätete järgimise järelevalve eest […];

— põllumajandustootjad ja töötlemisteenuste osutajad edastavad omanikele nende taotlusel asjakohast teavet […]”

12. Algmääruse artikkel 94 „Õigusrikkumine” näeb ette:

„1. Omanik võib esitada nõude õigusrikkumise lõpetamise või mõistliku hüvitise [siin ja edaspidi on „mõistliku hüvitise” asemel kasutusel täpsem väljend „õiglane tasu”] maksmise või mõlema kohta igaühe suhtes, kes:

a) sooritab ühenduse kaitse alla võetud sordi puhul ühe artikli 13 lõikes 2 sätestatud toimingu, omamata selleks õigust, […]

2. Igaüks, kes tegutseb tahtlikult või ettevaatamatult, peab lisaks hüvitama omanikule kõnealusest toimingust tuleneva mis tahes täiendava kahju. Kerge ettevaatamatuse korral võib selliseid nõudeid vastavalt ettevaatamatuse astmele vähendada, kuid ometi mitte sedavõrd, et nõue on väiksem kui õigusrikkumise sooritanud isiku poolt sellest saadud kasu.” [täpsustatud tõlge]

B. *Rakendusmäärus*

13. Rakendusmääruse artikli 3 lõike 2 kohaselt võivad algmääruse artikli 14 sätetest tulenevaid omaniku õigusi ja kohustusi „kasutada üksikomanikud, mitu omanikku kollektiivselt või omanike organisatsioon, mis on ühenduses asutatud ühenduse, riiklikul, piirkondlikul või kohalikul tasemel”.

14. Rakendusmääruse artiklis 5 „Tasu määr” on sätestatud:

„1. Algmääruse artikli 14 lõike 3 neljanda taande kohaselt sordi omanikule makstava õiglase tasu määra kohta võivad omanik ja asjaomane põllumajandustootja sõlmida lepingu.

2. Kui sellist lepingut ei ole sõlmitud või seda ei kohaldata, peab õiglase tasu määr olema märgatavalt väiksem kui summa, mida nõutakse samal maa-alal sama sordi ametlikuks sertifitseerimiseks sobiva madalaima kategooria paljundusmaterjali litsentseeritud tootmise puhul.

[…]

5. Kui lõikes 2 osutatud juhul ei kohaldata lõikes 4 osutatud lepinguid, on makstav tasu lõike 2 kohaselt 50% paljundusmaterjali litsentseeritud tootmise eest makstavast tasust.

[…]”

15. Selle määruse artiklis 8 „Põllumajandustootja esitatav teave” on sätestatud:

„1. Algmääruse artikli 14 lõike 3 kuuenda taande kohaselt sordi omanikule makstava õiglase tasu määra kohta võivad omanik ja asjaomane põllumajandustootja sõlmida lepingu.

2. Kui sellist lepingut ei ole sõlmitud või ei kohaldata, peab töötleja esitama omanikule viimase taotlusel teatise asjakohase teabega, ilma et see piiraks muudes ühenduse või liikmesriikide õigusaktides sätestatud nõudmisi teabe suhtes. Asjakohaseks peetakse järgmist teavet:

[…]

b) asjaolu, kas põllumajandustootja on kasutanud oma ettevõttes külvamiseks omaniku ühe või mitme sordi saagist saadud toodet;

c) juhul kui põllumajandustootja on seda/neid sorti/sorte kasutanud, kõnealuse sordi või kõnealuste sortide saagist saadud ja vastavalt algmääruse artikli 14 lõikele 1 kasutatud toote kogus;

[…]”

16. Sama määruse artikkel 14 reguleerib algmääruse artikli 14 sätete täitmise järelevalvet omaniku poolt; selle artikli lõikes 1 on sätestatud:

„[…] põllumajandustootja [peab] omaniku taotlusel:

a) tõendama artikli 8 kohaselt esitatud teavet asjakohaste dokumentide abil, näiteks arved, kasutatud etiketid või muud asjakohased vahendid […]

[…]”

17. Rakendusmääruse artikli 16 lõikes 1 on sätestatud:

„Järelevalvet teeb omanik. Ta võib kehtestada asjakohase korra, et kasutada põllumajandustootjate ja töötlejate organisatsioonide, ühistute või muude põllumajandusega tegelevate organisatsioonide abi.”

18. Rakendusmääruse artiklis 17 „Rikkumine” on sätestatud:

„Omanik võib kasutada ühenduse sordikaitsega kaasnevaid õigusi sellise isiku vastu, kes rikub mõnda algmääruse artikli 14 kohaselt erandi suhtes kehtestatud ja käesoleva määrusega täpsustatud tingimust või piirangut.”

III. Põhikohtuasi, eelotsuse küsimused ja menetlus Euroopa Kohtus

19. 2001. ja 2004. aasta vahel kasvatasid Geistbeckid algmääruse artiklis 14 sätestatud erandi alusel liidu õigusega kaitstud sorte Kuras, Quarta, Solara ja Marabel ning Saksa õigusega kaitstud sorti Secura, millest nad olid STV-d teavitanud.

20. STV tuvastas aga järelevalve käigus, et tegelikult kasvatatud kogused ületasid enam kui kolmekordselt deklareeritud koguseid. STV võttis koguste vahest tekkinud kahju eest sissenõutava hüvitise arvutamise aluseks litsentsitasu, mida nõutakse paljundusmaterjali litsentseeritud tootmise eest, ning esitas 4 576,15 euro suuruse nõude. Geistbeckid tasusid aga üksnes poole sellest summast. See summa vastas hüvitisele, mis oleks tulnud algmääruse artikli 14 lõike 3 neljanda taande alusel maksta põllumajandustootjate erandi raames lubatud kasvatamise korral.

21. Seejärel esitas STV kaebuse Geistbeckide vastu kaitstud sortide mittetäielikult deklareeritud kasvatamise pärast ja nõudis ülejäänud summa – 2288 eurot – maksmist ning kohtueelse menetluse kulude hüvitamist summas 141,05 eurot. STV kaebus rahuldati nii esimeses kui ka teises kohtuastmes. Geistbeckid esitasid viimati mainitud otsuse peale kassatsioonkaebuse Bundesgerichtshofi.

22. Selles kontekstis soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus eelkõige teada, kuidas arvutatakse algmäärusega kaitstud sordi omanikule selle määruse artikli 94 lõike 1 alusel maksmisele kuuluvat õiglast tasu. Sellega seoses leiab ta eespool viidatud kohtuotsusele Schulin tuginedes, et põllumajandustootja, kes ei ole nõuetekohaselt täitnud algmääruse artikli 14 lõike 3 kuuendas taandes toodud teavitamiskohustust kaitstud sordi omaniku suhtes, ei saa tugineda selle määruse artikli 14 lõikele 1 ning seetõttu võib tema vastu esitada rikkumise lõpetamise nõude ning õiglase tasu maksmise nõude nimetatud määruse artikli 94 alusel.

23. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on siiski kahtlused sellise tasu arvutamise viisi kohta. Esiteks on tema arvates võimalik arvutamise aluseks võtta keskmine tasu, mida nõutakse kõnealuse taimeliigi kaitstud sortide paljundusmaterjali litsentseeritud tootmise puhul samaväärsel maa-alal (edaspidi „litsentseeritud tootmise tasu"). Teiseks võib seda tasu arvutada lubatud kasvatamise korral makstava tasu alusel vastavalt algmääruse artikli 14 lõike 3 neljandale taandele, koostoimes rakendusmääruse artikli 5 lõikega 5 (edaspidi „lubatud kasvatamise tasu").

24. Esimese oletuse alusel peaks põllumajandustootja tasuma litsentseeritud tootmise tasu samadel tingimustel ja samas määras kui kolmandad isikud. Teise oletuse alusel võiks ta tugineda põllumajandustootjate erimäärale, st lubatud kasvatamise tasule, mis vastab 50% paljundusmaterjali litsentseeritud tootmise tasust, välja arvatud kui omanik ja kõnealune põllumajandustootja on tasu kohta lepingu sõlminud.

25. Selles olukorras otsustas Bundesgerichtshof 30. septembri 2010. aasta otsusega, mis registreeriti Euroopa Kohtu kantseleis 26. oktoobril 2010, menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas õiglane tasu, mille põllumajandustootja peab maksma ühenduse kaitse alla võetud sordi omanikule [algmääruse] […] artikli 94 lõike 1 alusel, kuna ta kasutas kaitstud sordi saagist saadud paljundusmaterjali ega täitnud [algmääruse] […] artikli 14 lõikes 3 ja [rakendusmääruse] […] artiklis 8 sätestatud kohustusi, tuleb arvutada keskmise summa alusel, mida nõutakse kõnealuse taimeliigi kaitstud sortide paljundusmaterjali samaväärse koguse litsentseeritud tootmise puhul samal maa-alal, või tuleb arvutamisel aluseks võtta (väiksem) summa, mis kuulub tasumisele lubatud kasvatamise korral vastavalt [algmääruse] […] artikli 14 lõike 3 neljandale taandele ja [rakendusmääruse] […] artiklile 5?

2. Juhul kui aluseks tuleb võtta ainult lubatud kasvatamise korral makstav tasu, siis kas sellises olukorras võib sordikaitse õiguste omanik, kelle õigusi on ühel korral süüliselt rikutud, arvutada talle [algmääruse] […] artikli 94 lõike 2 alusel hüvitamisele kuuluva kahju üldsumma paljundusmaterjali litsentseeritud tootmise puhul nõutava tasu alusel?

3. Kas [algmääruse] […] artikli 94 lõike 1 alusel tasumisele kuuluva õiglase tasu või sama määruse artikli 94 lõike 2 alusel täiendava kahju eest tasumisele kuuluva hüvitise arvutamisel on lubatud või koguni nõutav võtta arvesse organisatsiooni, mis esindab paljude ühenduse kaitse alla võetud sortide omanike õigusi, järelevalvemeetmete eriti suurt maksumust, määrates hüvitise suuruseks kahekordse tavapäraselt kokkulepitud tasu või kahekordse [algmääruse] […] artikli 14 lõike 3 neljanda taande alusel maksmisele kuuluva tasu?"

26. Kirjalikke märkusi esitasid põhikohtuasja pooled, Kreeka valitsus, Hispaania valitsus ning Euroopa Komisjon. Põhikohtuasja pooled, Kreeka valitsus ning komisjon osalesid 18. jaanuari 2012. aasta kohtuistungil.

IV. Analüüs

A. *Sissejuhatavad märkused*

27. Vastamaks eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimustele esitan mõned esialgsed kaalutlused, mis käsitlevad esiteks käesolevas asjas kasutatud paljundusmaterjali laadi, nagu selle tõstatasid Geistbeckid, ja teiseks põllumajandustootjate erandi ulatust.

28. Seejärel käsitlen küsimust, kuidas on sobiv arvutada õiglast tasu, mis tuleb maksta ühenduses kaitstud sordi omanikele vastavalt algmääruse artikli 94 lõikele 1. Lõpuks analüüsin küsimust, kas selle tasu või nimetatud määruse artikli 94 lõike 2 järgse kahju hüvitise arvutamisel on võimalik arvesse võtta järelevalvemeetmete kulusid, mis tekkisid sellisel organisatsioonil nagu põhikohtuasjas käsitlusel.[7]

1. Kaitstud paljundusmaterjali laad

29. Geistbeckide sõnul ei olnud kõnealune paljundusmaterjal sama laadi kui algmääruse artikli 13 lõikes 2 käsitletud paljundusmaterjal ning seetõttu ei ole see enam sobilik litsentsi andmise raames toimuvateks kaubandustehinguteks. Nad leiavad seega, et saagist saadud materjali madalam kvaliteet ei õigusta seda, et kaitstud sordi omanik nõuab täieliku litsentsitasu maksmist.

30. Märgin, et intellektuaalomandi õiguse seisukohast ei oma kaitstud materjali kasutamine mingit mõju kaitstud õiguse esemeks oleva materjali laadi kaitsele, nagu taimesordid põhikohtuasjas. Nimelt ei kao intellektuaalomandi õigus seetõttu, et seda kasutatakse.

31. Lisaks peab algmääruse artiklis 14 toodud põllumajandustootjate erandi kohaldamiseks põllumajandustootjale saagist saadud toode vastama kaitstud sordi omadustele.[8] Põllumajandustootja kasvatab ja paljundab seega taimi, mis vastavad kõnealuse sordi vajalikele omadustele.

7 — Täpsustan, et tuleb lähtuda hüpoteesist, et omanikud lisavad üldiselt litsentseeritud tootmise puhul nõutavale tasule ka oma õiguste kaitsega seotud tavapärased kontrolli- ja järelevalvekulud.

8 — Vt seoses Euroopa põllumajanduse raames kasvatatud sortide omadustega kohtujurist Kokott'i ettepanek kohtuasjas C-59/11: Association Kokopelli (hetkel Euroopa Kohtu menetluses), ettepaneku punktid 1–4.

2. Põllumajandustootjate erandi ulatus

32. Esmalt tuleb rõhutada, et algmääruse artikli 13 lõike 2 punkti a alusel on omaniku luba põhimõtteliselt nõutud kaitstud sordi saagist saadud materjali paljundamiseks.

33. Siiski näeb algmääruse artikli 14 lõige 1 ette erandi sellest põhimõttest. Selle erandi eesmärk on kaitsta põllumajanduslikku tootmist. Nimetatud artikli kohaselt on põllumajandustootjatel õigus kasutada paljundamise eesmärgil põllul oma põllumajandusettevõttes koristatud tooteid, mille nad on saanud, kasvatades kaitstud sortide paljundusmaterjali, tingimusel et täidetakse sama artikli lõikes 3 toodud tingimusi.

34. Seda erandit ei kohaldata niisiis, kui põllumajandustootja ei täida algmääruse artikli 14 lõikes 3 toodud kohustusi, mida täpsustatakse rakendusmääruses.

35. Euroopa Kohus on eespool viidatud kohtuotsuses Schulin juba lühidalt käsitlenud seda, mis ulatusega on põllumajandustootja õigus viidata sellele erandile. Euroopa Kohtu sõnul ei saa põllumajandustootja, kes ei maksa omanikule õiglast tasu kaitstud sordi paljundusmaterjali kasvatamiselt saadud saagi kasutamise korral, tugineda algmääruse artikli 14 lõikele 1 ning seega tuleb järeldada, et ta on ilma loata toime pannud viidatud määruse artikli 13 lõikes 2 osutatud mõne toimingu. Seetõttu ilmneb sama määruse artiklist 94, et selle põllumajandustootja suhtes võib omanik esitada nõude õigusrikkumise lõpetamise või õiglase tasu maksmise või mõlema kohta. Sõltumata sellest, kas põllumajandustootja tegutseb tahtlikult või ettevaatamatult, peab ta lisaks hüvitama omanikule tuleneva kahju.[9]

36. Minu arvates kehtib sama tingimata ka siis, kui põllumajandustootja ei ole nõuetekohaselt täitnud algmääruse artikli 14 lõike 3 kuuendas taandes toodud teavitamiskohustust, sest õiglase tasu maksmine, mida käsitletakse eespool viidatud kohtuotsuses Schulin, on koos teabe esitamisega nimetatud artiklis, mis loetleb kriteeriumid, mille alusel kõnealuse määruse artikli 14 lõikes 1 toodud erand võib kehtida.

37. Nagu väitis komisjon oma märkustes, kui põllumajandustootja ei täida omaniku ees teavitamiskohustust vastavalt algmääruse artikli 14 lõike 3 kuuendale taandele koostoimes rakendusmääruse artikliga 8, ega maksa omanikule ka toodangu selle osa eest õiglast tasu, ei ole enam võimalik kohaldada algmääruse artikli 14 lõikes 1 toodud erandit.

38. Kui nimelt algmääruse artikli 14 lõikes 3 toodud tingimused lubatud kasvatamiseks ei ole täidetud, ei saa ka kohaldada sama määruse artikli 14 lõikes 1 toodud erandit. Kui seega kasvatamise ajal ei ole selle artikli lõikes 3 toodud kriteeriumid täidetud, kujutab selline kasvatamine algmääruse artikli 13 lõikega 2 omanikule antud õiguste rikkumist.

B. *Algmääruse artikli 94 lõikes 1 sätestatud õiglase tasu arvutamine*

39. Eelotsusetaotlusest ilmneb, et sordikaitseõiguste rikkumise tõttu on STV-l õigus nõuda õiglase tasu maksmist algmääruse artikli 94 lõike 1 alusel. Lisaks märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Geistbeckide teavitamiskohustuse eiramine on nende süü, nii et STV võib nõuda ka tekkinud kahju hüvitamist vastavalt sama määruse artikli 94 lõikele 2.

9 — Eespool viidatud kohtuotsus Schulin (punkt 71).

40. Alustuseks märgin, et algmääruse artikli 94 hindamiseks tuleb lähtuda oletusest, et selle artikli aluseks olev eesmärk on *restitutio in integrum* põhimõttele [10] tuginev täielik hüvitamine. Teisisõnu peab sordikaitseõiguste rikkumise korral makstav hüvitis taastama nende õiguste omanikule rikkumiseelse olukorra. Siiski tekitab selle põhimõtte kohaldamine siinses asjas raskusi, kuna seda olukorda võib taastada kas viitega lubatud kasvatamisele või arvestades paljundusmaterjali litsentseeritud tootmise puhul saadud summat.

1. Algmääruse artiklitega 14 ja 94 kehtestatud korrad

41. Mis puudutab algmääruse artikli 94 lõike 1 tähenduses õiglast tasu, siis esitab eelotsusetaotluse esitanud kohus kaks meetodit, mida võib viidatud tasu arvutamisel kasutada, nimelt litsentseeritud tootmise tasul põhinev meetod või lubatud kasvatamise tasul põhinev meetod.

42. Märgin, et algmääruse artikkel 94 ei anna ühtegi juhendit seoses võimalusega võtta nimetatud sätte tähenduses õiglase tasu arvutamisel arvesse selle määruse artikli 14 lõike 3 neljanda taande tähenduses lubatud kasvatamise tasu summat.

43. Ka mõned keeleversioonid (eelkõige hispaania, taani, saksa, inglise, itaalia ja soome) kasutavad erinevaid mõisteid algmääruse artikli 94 lõikes 1 [11] ja artikli 14 lõike 3 neljandas taandes; [12] samas kui prantsuse keeleversioon kasutab mõlemas sättes sama väljendit, st „õiglane tasu" („rémunération équitable"). Sellest keelelisest erinevusest ei saa järeldusi teha ning neid sätteid tuleb analüüsida nende vastavas kontekstis, võttes arvesse eelkõige neid suunavaid eesmärke.

44. Esmalt meenutan, et algmääruse artikli 14 lõike 3 neljandas taandes sätestatud õiglane tasu on osa erandsättest. Selles kontekstis on Euroopa Kohus juba eespool viidatud kohtuotsuses Schulin märkinud, et vastavalt algmääruse põhjendustele 17 ja 18 on selle määruse artikli 14 sätted, mis on vastu võetud avalikes huvides põllumajandusliku tootmise kaitsmiseks, erandiks reeglist, mille kohaselt on omaniku luba nõutud, et paljundada kaitstud sordi saagist saadud materjali. [13]

45. Eespool viidatud kohtuasjas Brangewitz leidis Euroopa Kohus samuti, et põllumajandustootjate õigus ilma omaniku nõusolekuta kasutada paljundamise eesmärgil koristatud tooteid, mille nad on saanud, kasutades põllumajandustootjate erandist mõjutatud kaitstud sortide paljundusmaterjali, toob neile kohustuse edastada omanikule tema taotlusel vajalikku teavet ja maksta talle õiglast tasu; viimane ei puuduta väiketootjaid. [14]

46. Euroopa Kohtu sõnul on algmääruse artiklis 14 kehtestatud seega tasakaal ühelt poolt sordikaitse omaniku huvide ja teiselt poolt põllumajandustootjate huvide vahel. Põllumajandustootjate erand, mis võimaldab neil kasvatada ilma eelneva loata, kuid täites samas teavitamiskohustust ja kohustust maksta õiglast tasu, võimaldab seega kaitsta nii põllumajandustootjate kui ka omanike vastastikuseid seadusjärgseid huve kui ka nende vahetuid suhteid. [15]

10 — Vt selle kohta Bonadio, E., „Remedies and sanctions for the infringement of intellectual property rights under EC law", *European Intellectual Property Review*, 2008, n°8, vol. 30, lk 324.

11 — Nende keeleversioonide sõnastus on vastavalt järgmine: „indemnización razonable", „rimelig vederlag", „angemessenen Vergütung", „reasonable compensation", „equa compensazione" ja „kohtuullinen korvaus".

12 — Need keeleversioonid viitavad vastavalt järgmistele mõistetele: „remuneración justa", „rimelig godtgoerelse", „angemessene Entschädigung", „equitable remuneration", „equa remunerazione" ja „kohtuullinen palkkio".

13 — Eespool viidatud kohtuotsus Schulin (punkt 47).

14 — Eespool viidatud kohtuotsus Brangewitz (punkt 43).

15 — Vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Brangewitz (punkt 43), ja analoogia alusel 6. veebruari 2003. aasta otsus kohtuasjas C-245/00: SENA (EKL 2003, lk I-1251, punkt 36).

47. Seega on keskse tähtsusega, et algmääruse artikli 14 lõike 3 neljandas taandes käsitletud mõistet „õiglane tasu” tõlgendatakse kitsalt ja selle konkreetses kontekstis, olles osaks selles artiklis käsitletud erandi korrast.

48. Seejärel tuleb algmääruse artikli 94 lõikes 1 käsitletud õiglast tasu, nagu ka selle määruse artikli 14 lõike 3 neljandas taandes käsitletud õiglast tasu, tõlgendada nimetatud määruse konteksti ja selle eesmärke arvestades.

49. Nii nagu ilmneb üldises plaanis algmääruse põhjendusest 5, on selle määruse eesmärk parandada aretajate kaitset.[16] Algmääruses käsitletud sordiomanike kaitse eesmärki arvestades leian, et selle määruse artikli 94 lõige 1 võimaldab omanikul jälgida, et tema huve kaitstakse kõigi isikute suhtes, kes ilma eelneva loata viivad läbi mõne algmääruse artikli 13 lõikes 2 loetletud toimingutest.[17]

2. Litsentseeritud tootmise tasule tuginev arvutusmeetod

50. Tagamaks kaitstud taimesortide omanike kaitset ja taastamaks nende õiguste rikkumise eelne olukord, tuleb algmääruse artikli 94 lõike 1 tähenduses õiglane tasu arvutada litsentseeritud tootmise tasu põhjal.

51. Seda sätet kohaldatakse samuti siis, kui rikkumise toime pannud isik ei tegutsenud tahtlikult või ettevaatamatult.[18] Selle eesmärk on tagada, et omanik saab õiglast tasu, mis minu arvates ei saa olla väiksem hüvitisest, mida see omanik võis nõuda paljundusmaterjali litsentseeritud tootmise eest algmääruse artikli 13 alusel.

52. Tuginedes selle määruse artiklis 14 sätestatud korra erandlikule laadile, leian, et põllumajandustootjat, kes ei täida algmääruse artikli 14 lõikes 3 toodud tingimusi, mis on aluseks sama artikli lõikes 1 sätestatud erandi kohaldamisele, tuleb käsitleda kui mis tahes kolmandat isikut, kes peab kaitstud sordi omandama turul, makstes selle eest litsentseeritud tootmise tasu. Seega ei saa põllumajandustootja, kes ei täida algmääruse artikli 14 lõikest 3 tulenevaid kohustusi, enam tugineda viidatud artiklis sätestatud erandile.

53. Seda järeldust võib kinnitada ka rakendusmääruse artikli 17 tõlgendamine, mille kohaselt võib omanik kasutada ühenduse sordikaitsega kaasnevaid õigusi sellise isiku vastu, kas rikub mõnda algmääruse artikli 14 kohaselt erandi suhtes kehtestatud tingimust või piirangut.

54. Lisaks tuleb märkida, et erineva lähenemise korral võib põllumajandustootjatel puududa ajend järgida omaniku teavitamise kohustust, sest seda erandit rakendavate kohustuste täitmata jätmine ei too tegelikkuses kaasa ühtegi majanduslikult preventiivset tagajärge.

55. Sellest seisukohast – nagu ilmneb ka eelotsusetaotlusest – tähendaks omaniku hüvitise õiguse piiramine lubatud kasvatamise tasu summaga seda, et eelistatakse põhjendamatult põllumajandustootjaid, kes ei täida algmääruse artikli 14 lõikes 3 sätestatud kohustusi.

56. Sellises süsteemis, mille üldine eesmärk on tagada sortidele kõrge kaitse, oleks selle eesmärgiga vastuolus, kui põllumajandustootjat – sõltumata sellest, kas ta täidab oma teavitamiskohustust või mitte – kohustatakse süstemaatiliselt tasuma üksnes lubatud kasvatamise tasu, mille määr on kehtivate õigusnormide kohaselt oluliselt madalam kui litsentseeritud tootmise tasu.

16 — Vt selle kohta samuti kohtujurist Ruiz-Jarabo Colomeri ettepanek kohtuasjas, milles on tehtud eespool viidatud kohtuotsus Jäger, ettepaneku punkt 40. Ta märkis selles kontekstis, et algmääruse eesmärk ei olnud reguleerida põllumajandusliku tootmise ühte valdkonda, vaid kehtestada ühenduse sordikaitse kord.

17 — Märgin samuti, et selle korraga luuakse erinev ja eraldiseisev hüvitamise süsteem, mille eesmärk on tagada algmääruse kasulik mõju.

18 — Vt algmääruse artikli 94 lõikes 1 sätestatud õiglase tasu objektiivse laadi osas eespool viidatud kohtuotsus Greenstar-Kanzi Europe (punkt 48).

57. Lisan sellega seoses, et isegi kui algmääruse artikli 94 lõikes 1 toodud kohustus maksta õiglast tasu, mis on arvutatud litsentseeritud tootmise tasu põhjal, toob kaasa kõrgema hüvitise kui algmääruse artikli 14 alusel lubatud kasvatamise eest ette nähtud, ei ole siiski tegu „karistusliku" hüvitisega (*punitive damages*), mis hõlmab ka sanktsiooni elementi.[19] Siiski on tegu meetodiga, mis võimaldab kehtestada litsentseeritud paljundusmaterjali tootmise tasu sellise kasvatamise korral, mis kujutab endast rikkumist, ja sellel meetodil on seega ennetav ülesanne.

58. Kokkuvõttes leian, et algmääruse artikli 94 lõikes 1 toodud õiglase tasu summa kindlaksmääramiseks sellises olukorras nagu põhikohtuasjas tuleb tugineda litsentseeritud tootmise tasule. Nimelt ei suudaks ükski erinev tõlgendus tagada nimetatud määruse eesmärki ega selle kasulikku mõju.

59. Kui aga Euroopa Kohus ei nõustu minu seisukohaga vajaduse kohta võtta arvesse litsentseeritud tootmise tasu, et arvutada algmääruse artikli 94 lõikes 1 toodud õiglast tasu, teen ka märkused teise arvutamismeetodi kohta, mis võtab arvesse lubatud kasvatamise tasu, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus silmas pidas.

3. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu pakutud alternatiivne arvutamismeetod

60. Märgin kõigepealt, et kui õiglane tasu, mida põllumajandustootja peab omanikule maksma rikkumise korral algmääruse artikli 94 lõike 1 alusel, arvutataks lubatud kasvatamise tasu põhjal, oleks see tasu oluliselt madalam summast, mida kolmandad isikud peaksid tasuma paljundusmaterjali litsentseeritud tootmise korral.

61. Mainin, et eelotsusetaotlusest ilmneb, et Geistbeckide tegevus on nende endi süü, nii et STV võib samuti taotleda kahju hüvitamist vastavalt algmääruse artikli 94 lõikele 2.[20]

62. Sellises kontekstis ja eesmärgiga tagada algmääruse üldise eesmärgi saavutamist ning vältimaks seda, et ilma loata paljundamise tagajärjel saavad rikkumise toime pannud isikud põhjendamatut kasumit võrreldes kolmandate isikutega, kes toodavad litsentseeritult paljundusmaterjali, näib olevat vajalik määrata kindlaks hüvitatava kahju summa vastavalt algmääruse artikli 94 lõikele 2, viidates litsentseeritud tootmise tasule. Sellises olukorras vastab algmääruse artikli 94 lõike 2 kohaselt omanikule tekkinud kahju erinevusele selle tasu ja algmääruse artikli 14 lõike 3 neljandas taandes käsitletud õiglase tasu vahel.[21]

63. Täpsustan, et lubatud kasvatamise tasu kujutab endast üksnes 50% litsentseeritud tootmise tasu summast.[22] Seega vastab omanikule tekkinud kahju algmääruse artikli 94 lõike 2 tähenduses sellises olukorras erinevusele lubatud kasvatamise tasu ja litsentseeritud tootmise tasu vahel, kusjuures omanik ei pea seda tõendama.

19 — Vt ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta (ELT L 157, lk 45; ELT eriväljaanne 17/02, lk 32), mis käesolevas asjas ei ole kohaldatav, põhjendus 26.

20 — Mis puudutab võimalikke meetodeid, arvutamaks omanikule tekkinud kahju ja nendega kaasnevaid probleeme, vt Würtenberger G., e.a, *European Plant Variety Protection*, Oxford University Press, Oxford, 2009, lk 177 ja 178.

21 — Lisan, et rakendusmääruse artikli 18 lõige 2 näeb ette, et kui põllumajandustootja eirab korduvalt ja tahtlikult algmääruse artikli 14 lõikes 3 toodud kohustusi, siis hõlmab omanikule tekkinud kahju hüvitamine vähemalt ühekordset summat, mille arvutamiseks, korrutatakse litsentseeritud tootmise tasu neljaga, ilma et see piiraks suuremate kahjude hüvitamist. Siiski ei saa rakendusmääruse sätted panna põllumajandustootjatele laiema ulatusega kohustusi, võrreldes algmäärusest tulenevate kohustustega. Vt seoses rakendusmääruse artikli 8 lõike 2 tõlgendamisega eespool viidatud kohtuotsus Schulin (punkt 60).

22 — Vastavalt rakendusmääruse artikli 5 lõikele 1 võivad omanik ja põllumajandustootja selle tasu kohta sõlmida lepingu.

64. Mis puudutab lisaks tavapäraseid järelevalve- ja kontrollikulusid, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus mainis, siis lisaksin, et lubatud kasvatamise tasu arvesse võtmine algmääruse artikli 94 lõikes 1 toodud õiglase tasu arvutamise baasina tooks samuti kaasa selle, et need kulud, mis tavapäraselt lisatakse litsentseeritud tootmise tasule, ei oleks täiesti kaetud algmääruse artikli 14 lõike 3 neljandas taandes käsitletud tasuga.

65. Sellest tuleneb, et kui seda arvutamise meetodit loetaks sobivaks, siis peaks kaitstud taimesordi omanik saama arvutada kahju summa, mis tuleb algmääruse artikli 94 lõike 2 alusel hüvitada, lähtuvalt litsentseeritud tootmise tasust, mis hõlmab samuti sellisel omanikul tekkinud tavapäraseid järelevalve- ja kontrollikulusid. Selline tõlgendus viib nimetatud omaniku jaoks majanduslikust vaatepunktist sama tulemuseni kui esimese võimalusena pakutud lahendus.

4. Järelevalvemeetmete eriti suure maksumuse arvestamine

66. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib samuti teada, kas on võimalik hüvitada paljude kaitstud sortide omanikke esindaval organisatsioonil tekkinud suuri kulusid seoses järelevalvemeetmetega – tõendamaks sordikaitse võimalikke rikkumisi algmääruse artikli 94 lõigete 1 või 2 tähenduses –, ja kas selliste meetmete maksumust võib arvutada ühekordse summa alusel kahekordse kokkulepitud tasu põhjal.

67. Mis puudutab esmalt selle küsimuse laadi, siis märgib komisjon, et see ei mõjuta põhikohtuasja lahendust. Tunnistan tõepoolest, et eelotsusetaotlusest ilmneb, et STV ei taotlenud sellise ühekordse summa tasumist ja et põhikohtuasi käsitleb üksnes väga väikse summaga kohtueelseid kulusid, st 141,05 eurot, mis ei tulene ilmselgelt STV korraldatud järelevalve juhtimisest. Leian siiski, et see küsimus ei ole hüpoteetiline, kuna see on tihedalt seotud algmääruse artikli 94 lõigetega 1 ja 2. [23]

68. Mis puudutab sisulist küsimust, siis tuleb rõhutada, et rakendusmääruse artikli 3 lõike 2 sätted võimaldavad omanikel organiseeruda sobival viisil, et kasutada algmääruse artiklist 14 tulenevaid õigusi. Nad võivad tegutseda üksikult või kollektiivselt või luua sellel otstarbel organisatsiooni. [24]

69. Eespool viidatud kohtuotsusest Jäger ilmneb, et STV on oma liikmete majandushuve kaitsev äriühing; kusjuures need liikmed toodavad või turustavad vahetult või kaudselt seemneid, või neil on huvid seemnete tootmises või turustamises. See äriühing teostab järelevalvet eelkõige aretajate õiguste üle riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil ja korraldab kontrolle paljundamise või turustamisega tegelevates äriühingutes seoses oma liikmete või kolmandate isikute aretajate õigustega. Tema ülesandeks on ka sordikaitsega seotud litsentside kasutustasude kogumine ja lõpuks üldiste meetmete võtmine, mille eesmärk on edendada kvaliteetsete seemnete tootmist, tarbijate varustamist nende seemnetega, ning nende seemnete turustamist. [25]

70. Nagu märkis Kreeka valitsus oma märkustes, ei tähenda asjaolu, et STV võib kollektiivselt kasutada algmääruse artiklist 14 tulenevaid õigusi, sugugi seda, et sellise kollektiivse tegevuse kulud peab katma põllumajandustootja, isegi kui ta rikub nimetatud määruse sätteid. Vastupidi, vastavalt algmääruse artikli 14 lõike 3 viiendale taandele, koostoimes rakendusmääruse artikliga 16, mille kohaselt järelevalvet teeb omanik, peab omanik lisama need kulud litsentseeritud tootmise tasu summale.

23 — Möödaminnes märgin, et nagu ilmneb eelotsusetaotlusest, on selle küsimuse ajendanud Bundesgerichtshofi kohtupraktika, mis käsitleb esindusõiguste riiveid. Viidatud valdkonnas lubab Bundesgerichtshof juba pikka aega nõuda haldavatel organisatsioonidel õiguste rikkumise korral täiendavat tasu, nn „rikkumistasu", mis on kahekordne tavapärane litsentsitasu.

24 — Vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Jäger (punkt 51).

25 — Vt eespool viidatud kohtuotsus Jäger (punkt 17).

71. Arvestades sellise organisatsiooni rolli nagu põhikohtuasjas, mis on tihedalt seotud asjaomaste aretajate õiguste kaitse järelevalve ja kontrolliga, ei saa sellisel organisatsioonil tekkinud järelevalvemeetmete eriti suurt maksumust eraldi arvesse võtta algmääruse artikli 94 lõike 1 alusel makstava õiglase tasu või sama määruse artikli 94 lõike 2 järgse kahju hüvitise arvutamisel.

72. Minu arvates on selliste meetmete maksumust võimalik arvesse võtta üksnes siis, kui tegu on täiendavate kohtueelsete või kohtukuludega, mis on seotud rikkumise konkreetse juhtumi hindamisega ja mille hüvitamist on võimalik nõuda algmääruse artikli 94 lõike 2 alusel ja seal sättes toodud tingimusi arvestades.[26] Igal juhul peab selliste kulude ja kõnealuse rikkumise vahel esinema põhjuslik seos.

73. Lõpuks märgin, et kui algmääruse artikli 94 lõikes 1 toodud õiglast tasu arvutatakse vastavalt minu ettepanekule litsentseeritud tootmise tasu alusel, ei või omanik nõuda hüvitist nende tavapäraste järelevalve- ja kontrollikulude eest, mis on seotud algmääruse artikli 14 lõike 3 viiendas taandes ning rakendusmääruse artiklis 16 käsitletud järelevalvega.[27]

74. See järeldus on tingitud sellest, et tavapäraseid järelevalve- ja kontrollikulusid, isegi kui nende summa on suur, tuleb vastavalt käesolevale ettepanekule mõista nii, et need on lisatud summadele, mis nõutakse sisse litsentseeritud tootmise tasuna, ja seega on need lisatud litsentseeritud tootmise tasule, kui omanik teostab järelevalvet algmääruse artikli 14 lõike 3 viienda taande ja rakendusmääruse artikli 16 kohaselt. Nimelt võimaldab õiglase tasu summa arvutamine lähtuvalt litsentseeritud tootmise tasust heastada rikkumise tagajärjed ja taastada seega omanikule rikkumisele eelnev olukord.

V. Ettepanek

75. Kõiki eelnevaid kaalutlusi silmas pidades teen Euroopa Kohtule ettepaneku esiteks sedastada, et teisele küsimusele ei tule vastata, ning teiseks vastata vaid Bundesgerichtshofi esimesele ja kolmandale küsimusele järgnevalt:

Õiglast tasu, mida põllumajandustootja peab maksma ühenduse kaitse alla võetud sordi omanikule nõukogu 27. juuli 1994. aasta määruse (EÜ) nr 2100/94 ühenduse sordikaitse kohta artikli 94 lõike 1 alusel, kuna ta kasutas kaitstud sordi saagist saadud paljundusmaterjali ega täitnud määruse nr 2100/94 artikli 14 lõikes 3 ja komisjoni 24. juuli 1995. aasta määruse (EÜ) nr 1768/95 ühenduse sordikaitset käsitleva nõukogu määruse (EÜ) nr 2100/94 artikli 14 lõikes 3 osutatud põllumajandusliku erandi rakenduseeskirjade kohta (muudetud komisjoni 3. detsembri 1998. aasta määrusega (EÜ) nr 2605/98) artiklis 8 sätestatud kohustusi, tuleb arvutada keskmise summa alusel, mida nõutakse kõnealuse taimeliigi kaitstud sortide paljundusmaterjali litsentseeritud tootmise puhul samal maa-alal. Kuna esiteks võimaldab õiglase tasu summa arvutamine lähtuvalt eespool toodud meetodist taastada omanikule rikkumisele eelnev olukord ja heastada tema õiguste rikkumise tagajärjed, ja kuna teiseks tuleb järelevalve- ja kontrollikulusid mõista nii, et omanik on need lisanud litsentsi summale, siis saab omanik nõuda nende kulude tasumist üksnes siis, kui tegu on täiendavate kohtueelsete või kohtukuludega, mis on seotud rikkumise konkreetse juhtumi hindamisega ja mille hüvitamist on võimalik nõuda määruse nr 2100/94 artikli 94 lõike 2 alusel ja seal sättes toodud tingimusi arvestades.

26 — See järeldus ei tundu olevat ka kooskõlas direktiivi 2004/48 põhjenduses 26 ja artiklis 13 esitatud põhimõtetega.

27 — Peale nende kulude võib omanik algmääruse artikli 94 lõike 2 alusel nõuda siiski talle tekkinud kahju hüvitamist.